

§ 1 Svenskt deltagande i evakueringsinsats i Sudan

*Svenskt deltagande
i evakueringsinsats
i Sudan*

Utrikesutskottets betänkande 2022/23:UU17

Svenskt deltagande i evakueringsinsats i Sudan
föredrogs.

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 1 ARON EMILSSON (SD):

Herr talman! Jag vill initialt yrka bifall till utrikesutskottets förslag till beslut. Jag vill också rikta ett tack till utskottet för ett samförståndsinriktat och effektivt arbete i en väldigt ovanlig och skyndsam beredningsprocedur.

Enligt 9 kap. 16 § första stycket riksdagsordningen får ett utskott väcka förslag hos riksdagen i ett ämne som tillhör dess beredningsområde, ett så kallat utskottsinitiativ. Med stöd av denna initiativrätt föreslår utrikesutskottet att riksdagen medger att regeringen ställer en svensk väpnad styrka bestående av högst 400 personer till förfogande till och med den 30 juni 2023 för att i enlighet med folkrätten stödja och genomföra en evakueringsinsats när det gäller svenska och utländska medborgare samt materiel från Sudan i nära samverkan med andra stater och internationella organisationer.

Regeringen inkom i går, lördagen den 22 april, med ett underlag till utskottsinitiativ om svenskt deltagande i evakueringsinsats i Sudan. Enligt regeringens bedömning måste riksdagens beslut tas skyndsamt. Därför har utrikesutskottet ansett det vara motiverat att beslutet har beretts i form av ett utskottsinitiativ.

Utrikesministern och försvarsministern närvarade under morgonen i dag vid utrikesutskottets sammanträde och redogjorde närmare för underlaget för evakuering av svenska medborgare. I 15 kap. 16 § regeringsformen anges att en svensk väpnad styrka får sändas till ett annat land om riksdagen medger det, om det medges i lag som anger förutsättningarna för åtgärden eller om skyldigheten att vidta åtgärden följer av en internationell överenskommelse eller en förpliktelse som har godkänts av just riksdagen.

Utskottet vill, liksom vid tidigare beslut om svenskt deltagande med väpnad styrka, understryka att den demokratiska förankringen är väsentlig för att uppnå starkt folkligt stöd för insatserna. Att riksdagen ger regeringen bemyndigande att sända svenska trupper på uppdrag utomlands är ett beslut som innebär ett betydande ansvar förenat med stora risker.

Det svenska militära bidraget föreslås omfatta evakueringsstyrka inklusive transportflygkapacitet samt förmågor för ledning, underhåll, skydd och bevakning. Styrkan ska på egen hand eller tillsammans med internationella partner kunna genomföra skydds-, räddnings- och fritagningsinsatser om behov uppstår.

Insatsen bedöms kunna avslutas senast den 30 juni 2023. Hur lång tid insatsen tar kommer såklart att vara beroende av händelseutvecklingen i Sudan de närmaste månaderna. Tidsramen för bidraget ger däremot möjlighet att med kort varsel förstärka bidraget tillfälligt för att bibehålla handlingsfrihet vid ett utdraget eller ytterligare försämrat säkerhetsläge.

Herr talman! För de svenska medborgarna i Sudan är situationen allvarlig i detta nu. Det är förenat med livsfara att förflytta sig ens korta sträckor i Khartoum, även med bepansrade fordon. Förråden av förnödenheter inklusive mat och vatten börjar ta slut liksom bränslet för generatorer som förser bostäder, telemaster och annan kritisk infrastruktur med elektricitet. Khartoums internationella flygplats är stängd och uppges vara i dåligt skick. Sammantaget gör den rådande situationen att det för närvarande är väldigt svårt att på egen hand uppsöka en säkrare ort eller lämna landet.

Läget är snabbt föränderligt. Det har uppnåtts uppgörelser om vapenvilor, som sedan inte efterlevts. Vi ser det röra sig fram och tillbaka. Det finns för närvarande inga uppgifter om skadade svenskar. Enligt tillgängliga uppgifter befinner sig de svenskar som Utrikesdepartementet har kunnat nå i relativ säkerhet, men man vittnar samtidigt om en väldigt svår situation och just tilltagande brist på förnödenheter.

Med anledning av allvaret i situationen har utrikesutskottet gjort samma bedömning som regeringen: att det är angeläget att skapa handlingsfrihet för att kunna evakuera svenskar i behov av konsulärt stöd och personal med familjer vid Sveriges ambassad i Khartoum samt i den mån det är möjligt bistå andra stater för att evakuera utländska medborgare från Sudan genom att ge mandat till en väpnad styrka.

Herr talman! Utskottet konstaterar vidare att den folkrättsliga grunden normalt utgörs av ett beslut i FN:s säkerhetsråd eller en inbjudan från det mottagande landet. Samtidigt har vi kunnat konstatera att läget för de svenska medborgarna i Sudan är väldigt allvarligt och att Sudan inte efterlevt sina skyldigheter att skydda utländsk diplomatisk personal enligt Wienkonventionen.

Utskottet delar mot den bakgrunden regeringens uppfattning att det finns ett visst folkrättsligt utrymme för begränsade evakueringsinsatser som avser egna medborgare vid exceptionella säkerhetslägen. Utrikesutskottet föreslår därför att riksdagen medger att regeringen ställer en svensk väpnad styrka bestående av högst 400 personer till förfogande med en tidsram till den 30 juni 2023 för att i enlighet med just folkrätten stödja och genomföra en evakueringsinsats av svenska och utländska medborgare samt materiel från Sudan.

Jag vill med detta passa på att sända en hälsning till de anställda vid ambassaden och inte minst till de försvarsanställda som nu ska ingå i evakueringsinsatsen om all styrka och kraft för att klara av insatsen.

(Applåder)

Anf. 2 ALEXANDRA VÖLKER (S):

Herr talman! Det oerhört allvarliga läget i Sudan har skapat en fruktansvärd humanitär situation för människor som befinner sig i landet. Till följd av militärkuppen hösten 2021 har läget under en längre tid varit ansträngt. Efter intensiva medlingsförsök bröt våldsamma stridigheter ut förra lördagen, den 15 april. Det är stridigheter som snabbt har eskalerat.

Det allvarliga läget gör att våra svenska medborgare och vår utsända personal som finns i landet befinner sig i en mycket utsatt situation. Förutsättningarna för evakuering är svåra. Vi socialdemokrater stöder regeringen i arbetet för att föra våra svenska medborgare i säkerhet.

Att vi i dag beslutar om ett utskottsinitiativ för att ge regeringen mandat att sända väpnad styrka är unikt. Men situationens allvar kräver att politiken snabbt fattar avgörande beslut.

Regeringens bedömning är att det är angeläget att skapa ytterligare handlingsfrihet för att kunna genomföra en evakuering och att det kräver att mandat till väpnad styrka ges. Vi tar beslutet för att möjliggöra för Försvarsmakten att stödja ambassaden i att evakuera våra svenska medborgare och föra vår utsända personal och deras familjer i säkerhet.

Vi är ett enhälligt utskott som lägger fram förslaget i riksdagens kammar.

Regeringen gör bedömningen att folkrätten ger visst utrymme för begränsade evakueringsinsatser när det gäller egna medborgare vid exceptionella säkerhetslägen. Här har Sverige även samtycke för insatsen från Sudan, vilket meddelats via dess ambassad i Stockholm. Det folkrättsliga mandatet är fundamentet för alla våra militära insatser. Således är den bedömningen viktig.

Att ge regeringen bemyndigande att sända väpnade styrkor till ett område där väpnad konflikt pågår är inget beslut vi tar lätt på. Jag vill uttrycka min tacksamhet till alla dem som på olika sätt kan komma att delta i evakueringsinsatsen. Det är en oerhört svår och riskfylld uppgift. Jag vill även uttrycka min tacksamhet till alla er hemmahjältar, ni som möjliggör att Försvarsmakten kan utföra sin uppgift – ni föräldrar, partner, barn och andra anhöriga som stöttar upp här hemma och lånar ut era kära.

Det är många svenskar som med oro följer utvecklingen i Sudan, och många har anhöriga på plats i området. Nu pågår stora ansträngningar inom det internationella samfundet för att få ett långvarigt eldupphör och återgå till en politisk process. Situationen är oerhört allvarlig, riskerar att bli en humanitär katastrof och kräver det internationella samfundets fulla engagemang.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till förslagen i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 3 ANN-SOFIE ALM (M):

Herr talman! Varmt tack till alla partier i utskottet här i riksdagen som verkligen har jobbat för att få det här beslutet på plats i dag! Tack också

till Försvarsmakten som har tränat och gjort sig förberedda för att alltid, vid alla tidpunkter, vara redo att försvara svenska intressen och rädda liv.

Moderaterna ger fullt mandat till Försvarsmakten. Vi har fullt förtroende för den kompetens som Försvarsmakten besitter i fråga om egna för-
mågor och i samverkan med andra. Vi är dock mer än väl medvetna om att det är enorma risker med den här insatsen.

Varje minut i den här talarstolen är en minut som försenar insatsen som syftar till att rädda liv. Därför, herr talman, yrkar jag med största respekt bifall till utskottets förslag till beslut. Jag önskar av hela mitt hjärta att alla kommer tillbaka hem till sina nära och kära i säkerhet.

(Applåder)

Anf. 4 HÅKAN SVENNELING (V):

Herr talman! Sveriges riksdag fattar i dag beslut med expressfart. Vi visar att demokratin fungerar och också kan vara effektiv när det behövs. Det är ett tungt och allvarligt beslut vi fattar. Det handlar om att skicka militär personal för att bistå och evakuera svenskar som befinner sig i nöd i en mycket svår situation i Sudan.

För en vecka sedan började två rivaliserande generaler och deras arméer ett inbördeskrig i Sudan. Händelsen kom oväntat, då övergången till ett civilt styre ansågs nära förestående. Stridigheterna sker framför allt i centrala Khartoum som är huvudstad i Sudan. Det gör att all ambassadpersonal och deras familjer är kvar i staden och att skottlossning förekommit i områden där de bor. Totalt beräknas ett hundratal svenskar befinna sig i Sudan.

Utrikesutskottet har på morgonen tagit ett utskottsinitiativ för en svensk evakueringsinsats. Den kommer initialt att bestå av 150 militärer men kan utökas vid behov till 400 personer. Skälet till att riksdagen fattar beslutet är den stora omfattningen av styrkan och att ett tydligt och starkt mandat för insatsen behövs. I detta är vi enade bland riksdagens partier. Det folkrättsliga mandatet utgörs av ett bekräftat samtycke från Sudans regering.

I utskottets ställningstagande borde vi ha konstaterat att Sverige även utifrån förutsättningarna bör kunna säkerställa tryggheten för lokalanställd personal som bistått Sveriges arbete i Sudan. Tyvärr görs inte detta av utskottet, vilket har lett till ett särskilt yttrande från Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Desto nöjdare är jag med svaren från UD:s rättschef: ”UD tar ett stort ansvar för alla sina anställda. Deras säkerhet är en grundläggande förutsättning för vår verksamhet.” Jag utgår från och hoppas att regeringen fortsätter sitt arbete utifrån den utgångspunkten.

Sudan befinner sig i en känslig transition från Omar al-Bashirs diktatur till ett mer demokratiskt Sudan. Långsiktigt behöver nu Sverige stödja folket i Sudans ansträngningar för demokrati. Folket har varit tydliga med att de vill ha demokrati, men de militära makthavarna har gång på gång försökt sätta käppar i hjulen för en demokratisering. Vi måste stå upp för demokratin och bibehålla ett långsiktigt engagemang för Sudans folk.

Utvecklingen i Sudan har under lång tid präglats av utländsk inblandning. Det finns tydliga risker att generalernas rivalitet utvecklas mot proxykrig, alltså där parterna agerar med stöd från andra länder, något som har skett på andra platser i regionen och inte minst i Sudan självt under

kalla kriget. Att Ryssland dessutom planerar en militärbas vid kusten visar på den regionala dimension som en upptrappad konflikt kan få. Det finns också gott om auktoritära ledare som inte vill se en demokratisk utveckling i Sudan. Risken för spridningseffekter är tyvärr stor då säkerheten och demokratin är mycket sköra i många av Sudans grannländer.

Sverige och omvärlden måste därför vara tydliga i våra krav på parterna. Ett eldupphör är det enda som gäller för att skapa en varaktig fred. Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till förslagen i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 5 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! Det är ett unikt beslut som vi tar i riksdagen i dag och som togs i utrikesutskottet tidigare i dag. Säkerhetssituationen och det humanitära läget i Sudan är så allvarligt att det är nödvändigt att vi agerar på detta sätt. Situationen i Sudan drabbar naturligtvis först och främst det sudanesiska folket, som hade hoppats på fred och en demokratisk utveckling och nu möter intensiva inhemska, regionala och internationella ansträngningar för att på olika sätt få ett varaktigt eldupphör men också de inblandade aktörernas militära uppbyggnad och ökade stridigheter.

Sudan är part i Wienkonventionen och har diplomatiska förbindelser. Av dem framgår att en mottagande stat ska vidta alla lämpliga åtgärder för att förhindra angrepp mot diplomatiska företrädares person, frihet och värdighet – även i händelse av väpnad konflikt. Det har inte efterlevts och har inte kunnat efterlevas i Sudan nu, och det gör att den utsända svenska diplomatiska personalen och deras familjemedlemmar löper stor risk. Därför är det nödvändigt att vi söker skydda dem, precis som vi också söker skydda andra länders diplomater och utsänd FN-personal, till exempel, om så är möjligt.

Herr talman! Regeringen ges ett bemyndigande att sända svenska trupper på uppdrag utomlands. Det är ett allvarligt beslut som riksdagen fattar. Vi gör det, som sagts tidigare, normalt på folkrättslig grund utifrån FN-mandat eller inbjudan från mottagandelandet. Det är en mycket speciell situation, och hänvisningen till Wienkonventionen och den situation som råder är en viktig grund för vårt agerande även här. Vi noterar naturligtvis också samtycket som uttryckts från Sudans ambassad i den här delen.

Från Centerpartiets sida är vi tacksamma för att Försvarsmakten har förmåga att agera när så krävs. Våra tankar går naturligtvis till alla drabbade men från denna kammare särskilt till den utsända svenska personalen och till dem som nu ska göra den mycket svåra och utmanande insats som kan bli fallet i Sudan. Situationen utvecklas samtidigt som vi samtalar här. Jag hoppas att fönstret vi ser nu kan utnyttjas och att vi får en kort tidsfaktor på denna insats.

Tack till alla anhöriga som sänder sina kära till denna insats! Tack till er som gör den möjlig! Med det, herr talman, yrkar jag bifall till förslagen i utskottets eniga betänkande.
(Applåder)

Anf. 6 MAGNUS BERNTSSON (KD):

Herr talman! Utrikesutskottet lägger i dag fram detta betänkande om ett svenskt deltagande i evakueringsinsats i Sudan. Jag vill för tids vinnande inte repetera vad som redan har sagts utan för Kristdemokraternas räk-

ning endast yrka bifall till utskottets förslag med önskan om en lyckosam insats. Jag hoppas att vi återigen och inom en snar framtid ska få se en fredlig utveckling i Sudan.

Med detta vill jag även tacka alla inblandade.
(Applåder)

Anf. 7 KATARINA LUHR (MP):

Herr talman! Det mesta är redan sagt. Som vi hört från tidigare talare är läget i Sudan mycket allvarligt. Situationen i Khartoum är kritisk, och säkerhetsläget har ytterligare förvärrats. Strider pågår inne i staden, och det är stor brist på förnödenheter. I ett sådant läge måste Sverige agera och säkerställa tryggheten för våra egna utsända och deras familjer men också för andra svenskar och annan internationell personal som befinner sig i landet.

Detta är vad regering och riksdag nu gör tillsammans. Genom regeringsbeslutet den 17 april om att ge Försvarsmakten i uppdrag att evakuera samt dagens beslut i riksdagen om att ge ett utökat mandat hoppas jag att vi har gjort allt för att lyckas med evakueringen. Sudan har dessutom gett tillstånd till en sådan operation via sin ambassad i Stockholm.

Ärendet handlar om Sveriges möjligheter att agera så snabbt och flexibelt som möjligt vid evakuering, men jag vill även säga några ord om Sudan.

De strider som pågår just nu är en katastrof för folket i Sudan. Landet har en konfliktfylld bakgrund och har de senaste åren drabbats hårt av klimatförändringar. De skulle behöva fred och demokrati för att kunna bygga en hållbar framtid. Det är viktigt att Sverige nu inte vänder sudaneserna ryggen utan i den mån det går fortsätter stötta vapenstillestånd och fredsavtal och låter våra humanitära insatser fortgå, om än genom andra kanaler än nu om så behövs.

Vi hoppas nu att insatsen ska ha framgång så att vi mycket snart får se våra utsända samt alla berörda tryggt hemma i Sverige igen.

Miljöpartiet står bakom utskottsinitiativet, och jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet. Vi står också bakom Miljöpartiets och Vänsterpartiets särskilda yttrande.
(Applåder)

Anf. 8 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Med anledning av det allvarliga och försämrade säkerhetsläget i Sudan och den fara det medför för de svenska medborgarna i landet har Liberalerna i dag, genom att godkänna det utskottsinitiativ som utrikesutskottet har tagit fram under helgen, givit regeringen mandat att använda väpnad militär personal för att genomföra en evakuering och vid behov en fritagningsinsats av de svenska medborgare som befinner sig i landet.

Jag har högsta förtroende för den personal från Försvarsmakten som ska genomföra detta mycket, mycket svåra uppdrag. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 2.)

§ 2 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde

Prot. 2022/23:96

23 april

UU17 Svenskt deltagande i evakueringsinsats i Sudan

Kammaren biföll utskottets förslag.

Anf. 9 TALMANNEN:

Innan vi avrundar dagens sammanträde vill jag framföra ett varmt tack till alla anställda i riksdagen som har arbetat hårt under helgen för att se till att ärendet har kunnat hanteras på detta synnerligen skyndsamma sätt. (Applåder)

§ 3 Kammaren åtskildes kl. 10.54.

Sammanträdet leddes av talmannen.

Vid protokollet

INGVAR MATTSON

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Svenskt deltagande i evakueringsinsats i Sudan	1
Utrikesutskottets betänkande 2022/23:UU17	1
Anf. 1 ARON EMILSSON (SD).....	1
Anf. 2 ALEXANDRA VÖLKER (S).....	3
Anf. 3 ANN-SOFIE ALM (M)	3
Anf. 4 HÅKAN SVENNELING (V)	4
Anf. 5 KERSTIN LUNDGREN (C).....	5
Anf. 6 MAGNUS BERNTSSON (KD).....	5
Anf. 7 KATARINA LUHR (MP).....	6
Anf. 8 MARTIN MELIN (L)	6
(Beslut fattades under § 2.)	6
§ 2 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	7
UU17 Svenskt deltagande i evakueringsinsats i Sudan.....	7
Anf. 9 TALMANNEN	7
§ 3 Kammaren åtskildes kl. 10.54.	7